

יהודה ושומרון וחבל עזה

מתוך ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית

יהודה ושומרון וחבל עזה (יש"ע) הוא הכינוי הרשמי שנתנה מדינת ישראל לשטחים שהיו חלק מהמנדט הבריטי עד להקמת המדינה, נכבשו על ידי ירדן ומצרים במהלך מלחמת העצמאות ומאוחר יותר נכבשו בידי צה"ל במהלך מלחמת ששת הימים, למעט שטחים שהוחל עליהם החוק הישראלי. בשל הממשל הצבאי החל עליהם בין השנים 1967 ל-1981 ובמידה מסוימת עד היום בנוגע לשטחי C ביהודה ושומרון, לשטחים מעמד משפטי ובינלאומי מיוחד, ועתידם נתון במחלוקת עזה, בין ישראל לפלסטינים ובין מחנות בישראל עצמה.

האזור המכונה "יהודה ושומרון" (יו"ש) נקרא גם הגדה המערבית, על-פי הכינוי הרשמי שנתנה לו ממלכת ירדן בזמן ששלטה בו.

תוכן עניינים

- 1 כינוי
 - 1.1 עד למלחמת ששת הימים
 - 1.2 לאחר המלחמה
 - 1.3 מקור השמות יהודה, השומרון ועזה
 - 1.4 בשפות אחרות
 - 1.5 כינויים שונים כיום
- 2 דמוגרפיה
- 3 מעמד משפטי ומדיני
- 4 מעמדם של השטחים מבחינה משפטית ובינלאומית
- 5 דעות וטענות בנוגע לזכויות ישראל על יהודה ושומרון ועזה
 - 5.1 טיעונים בזכות ריבונות ישראלית
 - 5.2 טיעונים נגד שליטה ישראלית
 - 5.3 עמדת הקהילה הבינלאומית
- 6 המחלוקת הפנים-ישראלית בהקשר לנסיגה ישראלית
 - 6.1 רקע היסטורי למחלוקת
 - 6.2 טיעונים בעד יציאת ישראל מהשטחים
 - 6.3 טיעונים נגד יציאת ישראל מהשטחים
- 7 שלטון נוכחי
- 8 ראו גם
- 9 לקריאה נוספת
- 10 קישורים חיצוניים
- 11 הערות שוליים

כינוי

עד למלחמת ששת הימים

Q ערך מורחב – יהודה ושומרון ומזרח ירושלים תחת שלטון ירדן

עד למלחמת ששת הימים השמות יהודה, שומרון ועזה היו שמות גאוגרפיים או היסטוריים, ולא ציינו יחידה פוליטית. בתקופת המנדט הבריטי היו האזורים האלה שטח בלתי נפרד מפלשתינה/ארץ-ישראל. בתוכנית החלוקה מ-1947, השטחים שיועדו למדינה הערבית במרכז הארץ הוגדרו על ידי האו"ם תחת הכותרת "שומרון ויהודה"^[1]. עם סיום המנדט הבריטי פלשו לתחומו מספר צבאות מדינות ערב. בגמר מלחמת העצמאות מצרים שלטה ברצועה באזור עזה שנקראה "רצועת עזה", וממלכת ירדן שלטה במזרח ירושלים ובחלק משטחי יהודה ושומרון שיועדו למדינה הערבית. בהסכמי רודוס, (1949) שורטטו קווי שביתת הנשק בין מדינת ישראל לשכנותיה (הקו הירוק). ב-1950 סיפחה ירדן את השטחים עליהם השתלטה והעניקה להם את השם "הגדה המערבית", כלומר - שטחי הממלכה שממערב לנהר הירדן.

לאחר המלחמה

במהלך מלחמת ששת הימים נכבשו השטחים האלה (יחד עם חצי האי סיני ורמת הגולן) בידי צה"ל. מדינת ישראל לא סיפחה את השטחים שנכבשו מירדן ומצרים באופן רשמי לשטחה, למעט מזרח ירושלים. שטחים אלה נותרו, אם כן, במעמד משפטי מיוחד הקרוי "תפיסה לוחמתית" ונהלו אדמיניסטרטיבית בידי הממשל הצבאי הישראלי בשטחים תחת אחריות צה"ל. בסוף שנות ה-70, במהלך כהונת ממשלת הליכוד הראשונה, הוחלט להחליף רשמית את השם "הגדה המערבית" ב"יהודה ושומרון" ואת "רצועת עזה" ב"חבל עזה". עם חתימת הסכם השלום עם מצרים, הוסכם כי הממשל הצבאי יפסיק פעילותו ותוקם רשות אזרחית לניהול העניינים הפנימיים של הפלסטינים. הדבר חל ביישומו בשנת 1981 עם הקמת המנהל האזרחי.

מקור השמות יהודה, השומרון ועזה

יהודה ושומרון הם שמות מקראיים. השם "יהודה" מוזכר במקרא כשם של שבט משבטי ישראל וכשמה של הממלכה הדרומית שנוצרה מפירוק ממלכת ישראל המאוחדת. הממלכה הדרומית שנוצרה כתוצאה מהפילוג נקראה "ממלכת יהודה", כיוון שרובו הגדול של שטחה השתרע על נחלת שבט יהודה, ורוב תושביה היו משבט יהודה. במקורות מאוחרים יותר נזכר השם "יהודה" כשמו של האזור סביב ירושלים ומדרום לה. בתקופת הורדוס והשליטה הרומאית בארץ שימש השם "יהודה" כשמה של ממלכת-החסות או הפרובינקיה כולה. בברית החדשה מופיע שם עיר הולדתו של ישו כ"בית לחם יהודה", אולי כדי להבדילה מעיר בעלת שם זהה ששכנה בגליל, ואולי כדי להבהיר לקורא באיזו ממלכה נמצאה העיר. השם פלשתינה (או ליתר דיוק: "סוריה-פלשתינה") מופיע כבר בכתבי ההיסטוריון היווני הרודוטוס (אם כי טענה זו שנויה במחלוקת כיוון שמדובר בהעתק כתביו מהמאה השלישית לספירה ולא מקור שנכתב במאה חמישית לפני הספירה), אולם הוא הפך לשמה הרשמי של הפרובינקיה רק לאחר מרד בר כוכבא. השם "יהודה" השתמר בפי יהודים כשמו של האזור הגאוגרפי, ובהשפעת התנ"ך והברית החדשה הוא החל לשמש גם נוצרים.

"שומרון" מוזכרת במקרא כשמה של עיר הבירה של הממלכה הצפונית. העיר נהרסה בתקופת מרד החשמונאים, ונבנתה מחדש בשם חדש על ידי המלך הורדוס. הורדוס קרא לעיר "סבסטיאה" על שם הקיסר אוגוסטוס (Sebastos היה שמו היווני של אוגוסטוס). העיר סבסטיאה המשיכה להתקיים בתקופה ההלניסטית, וכיום נמצא במקום הכפר סבסטיה, ששימר את השם היווני. מאז תקופת בית שני, הושאל השם 'שומרון' לכל השטח ההררי בארץ ישראל שבין הרי יהודה וירושלים בדרום לבין עמק יזרעאל בצפון, וכך הוא ידוע היום בקרב יהודים ונוצרים. בימי בית שני נוצר גם הכינוי "שומרונים" לבני עדה שמנהגיה קרובים למנהגי היהודים, אך המקום הקדוש להם הוא הר גריזים סמוך לעיר שכם.

השם "עזה" מוזכר במקרא כשמה של עיר פלשתית, שנמצאת במקום שבו נמצאת העיר עזה בימינו.

שמה של העיר השתמר בכל השפות. בתרגום השבעים מתועתק שמה של העיר ליוונית כ"גזה", והדבר מעיד על הבחנה, שעדיין התקיימה בשמות מקומות, בין שתי הגיות שונות לאות ע. בערבית, שבה ההבחנה קיימת לגבי כל המילים בשפה, נקראת העיר "ע'זה" (عَظَة ההגייה: "רזה"), ואילו בשפות אירופיות נקראת העיר Gaza, על פי תרגום השבעים.

בשפות אחרות

בערבית, השמות "יהודה" ו"שומרון" אינם מוכרים כמעט. הכינוי המקובל בערבית לאזורים הגאוגרפיים האלה הוא "הרי חברון" (جبال الخليل לציון אזור יהודה) ו"הרי שכם" (جبال نابلس לציון אזור השומרון). היחידה הפוליטית עדיין נקראת בערבית "הגדה המערבית" (الضفة الغربية). הגרסה הערבית לשם "עזה" היא عَظَة (ההגייה: "רזה").

בשפות אירופיות, השמות "יהודה" ו"שומרון" מקובלים כשמות גאוגרפיים (אנגלית: Judea, Samaria צרפתית: Judée Samarie), אולם היחידה הפוליטית עדיין מכונה "הגדה המערבית", למשל באנגלית: The West Bank, או בצרפתית: Cisjordanie (ההגייה: סיז'ורדני), שם שמשמעותו "ציס-ירדן", כלומר "עבר זה של הירדן", כנגד "טרנס-ירדן" (Transjordanie), כלומר "העבר ההוא של הירדן").

כינויים שונים כיום

ממלחמת ששת הימים ואילך, שאלת הכינוי הראוי לשטחים האלה עוררה בישראל ויכוח סוער. כמה כינויים רווחו במהלך השנים, ועד היום הבחירה באחד מהם נגזרת מתפיסתו הפוליטית של הדובר:

- **הגדה המערבית** (ובקיצור, **הגדה**) - שם שעודנו שגור בפי הפלסטינים, ברוב העולם ובפי חלק מהישראלים, במיוחד גורמי שמאל.
- **יהודה ושומרון** (בראשי תיבות: **יו"ש**, **איו"ש** - אזור יהודה ושומרון, או **ש"י**), לפני תוכנית ההתנתקות): **יהודה, השומרון וחבל עזה** (**יש"ע**): השם הרשמי בו

משתמשים הרשויות המנהליות של מדינת ישראל ונפוץ בפי יהודים, במיוחד גורמי ימין.

- **השטחים**: כינוי קצר זה רווח מאוד בעיתונות ובשפת היום-יום.
- **השטחים הכבושים**: השם המקורי שניתן על ידי הגורמים המשפטיים בצה"ל, כתרגום למונח "Occupied territories" המופיע באמנת האג מ-1907 ואמנת ז'נבה הרביעית^[2]. ביחס לשטחים שנכבשו על ידי צה"ל במהלך מלחמת ששת הימים, כיום השם משמש בעיקר גורמים שמאליים, ומשקף עמדה שאל לה לישראל להחזיק בשטחים אלה.
- **השטחים המוחזקים**: תרגום אחר למונח "Occupied territories" שהוכנס לשימוש על ידי צה"ל כמה חודשים לאחר מלחמת ששת הימים^[3], והיה מקובל על ידי הממשל הישראלי בעבר^[4].
- **השטחים המשוחררים**: שם המשמש גורמים לאומנים, הרואים בשטחים אלה נחלת אבות, ומחייבים את המשך שליטתה של ישראל בהם.

מפת השטחים שהיו בשליטת ישראל בסוף מלחמת ששת הימים

דמוגרפיה

התושבים הפלסטינים: רובה של האוכלוסייה בשטחים הוא פלסטיני. בתחילת 2005 נאמד מספר הערבים המתגוררים בשטחים (ללא תושבי מזרח ירושלים) בין 2.4 ל-3.8 מיליון^[5] (בין 1.5 ל - 2.3 מיליון ביהודה ושומרון בלבד), ההבדלים בהערכת מספר התושבים נובעים מנטיית פוליטיות או מדיניות של מספקי הנתונים, וכמו כן מהגדרות שונות למונח "תושב".

הפלסטינים חיים בכמה ערים גדולות, בעיירות ובכפרים חקלאיים רבים. בסמוך לחלק מהערים הוקמו מחנות פליטים לפלסטינים שהגיעו לאזור במהלך מלחמת תש"ח (1947 - 1949).

התושבים היהודים: מלבד הפלסטינים קיימת התיישבות יהודית, שכינויה הוא מפעל ההתנחלות. על פי נתוני הלמ"ס בשנת 2011, נמנו ביהודה ושומרון, 342,414 יהודים. נתון זה אינו כולל כ-300 אלף היהודים המתגוררים בשכונות בצפון ובמזרח ירושלים. וכן כ-60 אלף יהודים הלומדים במוסדות חינוך ביהודה ושומרון, בהן ישיבות הסדר, אולפנות, מכינות קדם צבאיות ומכללות^[6]. כל ההתיישבות היהודית באזור הוקמה אחרי מלחמת ששת הימים (1967), אם כי באזור גוש עציון מדרום לירושלים, באזור צפון ירושלים: עטרות ונוה יעקב, בבית הערבה שבצפון ים המלח ובכפר דרום שברצועת עזה, היו יישובים יהודיים לפני מלחמת העצמאות. במקומות אלו הוקמו חלק מהיישובים הישנים מחדש, והוקמו גם יישובים חדשים. בגוש עציון השתתפו בהקמת היישובים מחדש גם בני למתיישבים המקוריים, אולם מקימי כפר דרום מחדש אינם בני המתיישבים המקוריים (שהקימו את היישוב בני דרום בתחומי הקו הירוק). בעיר חברון הייתה קהילה יהודית לאורך מאות שנים עד אחרי מלחמת העולם הראשונה, אז הצטמצמה הקהילה מכ-1,400 נפש עד לכ-430. בשנת 1929, בטבח חברון (מאורעות תרפ"ט), נרצחו 67 מתושביה על ידי פלסטינים תושבי חברון. במפקד 1931 נמנו בחברון 131 יהודים, אך לאחר המרד הערבי הגדול פינו הבריטים את כל יהודי חברון, מלבד משפחה אחת, שהמשיכה להתגורר במקום עד החלטת החלוקה בכ"ט בנובמבר. מלבד היישובים הקהילתיים והכפריים, קיימים ביהודה ושומרון יישובים בעלי אופי עירוני, בהן ארבע ערים - מעלה אדומים, אריאל, מודיעין עילית וביתר עילית.

מעמד משפטי ומדיני

חיילים בבית לחם, 1978

המעמד הנוכחי של שטחי יהודה ושומרון ורצועת עזה נוצר בעקבות מלחמת ששת הימים. בשנים 1967 - 1994 הנהיגה ישראל בכל השטחים שנתפסו במהלך המלחמה שלטון צבאי, על-פי המשפט הבינלאומי המקובל לגבי שטחים שנכבשו במלחמה. עם זאת, מדינת ישראל לא ראתה את עצמה כמדינה כובשת, וטענה כי היא מחילה את המשפט הבינלאומי על האזור מתוך רצון טוב ולא מתוך חובה. אף על-פי שישאל לא הכירה באופן רשמי בסיפוח "הגדה המערבית" לירדן כמו גם שום מדינה בעולם למעט בריטניה ופקיסטן היא כיבדה את הסטטוס-קוו המשפטי שנוצר, והמשיכה להחיל את החוק הירדני באזור. עם זאת, רצועת עזה לא סופחה מעולם למצרים, ולכן המצב המשפטי בה היה מורכב יותר. כמו כן, חלק מחוקי מדינת ישראל מכילים עצמם על שטחי יהודה ושומרון ורצועת עזה.

זמן קצר לאחר כינון השליטה הישראלית ביהודה ושומרון וחבל עזה החלו צעירים יהודים להקים יישובים ישראלים באזור. יישובים אלה מכונים "התנחלויות" (או התיישבויות) ותושביהם כונו "מתנחלים" (או מתיישבים). הקמת ההתנחלויות עוררה ויכוח חריף בציבור הישראלי, וגררה מחאות בעולם, אולם מדינת ישראל מתמידה במדיניות של סיוע להתנחלויות ואף הגבירה אותה בסוף שנות ה-70.

עם פרוץ האינתיפאדה הראשונה, שהחלה בסוף שנת 1987, הוטלו בהדרגה מגבלות על מעבר תושבים מקומיים של יהודה ושומרון וחבל עזה לתוך ישראל, הגבלות ששיאן בהקמת מכשולים פיזיים כדי למנוע מעבר כזה (ראו: גדר הפרדה, מחסומים).

ב-1993 נחתם ההסכם הראשון בשורת הסכמים שכונתה הסכמי אוסלו. הסכמים אלה נחתמו בין הארגון לשחרור פלסטין, שהוכר כנציג הרשמי של הערבים החיים ביהודה ושומרון וחבל עזה, לבין ממשלת ישראל. לפי ההסכמים הוקמה הרשות הפלסטינית, והאזור חולק לשלושה שטחים לא-רצופים: הערים הגדולות וסביבותיהן - שטח A (שבו שולטת הרשות הפלסטינית), באזורים הכפריים (שטח B) הופקדה הרשות על עניינים אזרחיים בלבד, בעוד צה"ל מוסיף לשלוט באזור מבחינה ביטחונית, וביתר השטח נשאר שלטון ישראלי צבאי שטח C. המנהל האזרחי שתפקידו היה אחריות על כל השירות האזרחי (חשמל, מים, תקשורת, תשתיות וכו') לתושבים הפלסטינים, הפך להיות אחראי על ענייני התיאום והקישור בתחום האזרחי. כל ההתנחלויות נכללו בשטח C. ההסכם התמוטט בסוף שנת 2000 עם פרוץ האינתיפאדה השנייה.^[דרוש מקור]

מעמדם של השטחים מבחינה משפטית ובינלאומית

פרשנות אחת שבה תמכו הפרופ' יוג'ין רוסטוב, טליה איינהורן, אליאב שוחטמן ושופט בית המשפט העליון שמעון אגרנט, אינה רואה את ישראל ככובשת ביהודה ושומרון אלא כבעלת הזכות העיקרית לריבונות.

פרשנות אחרת מורכבת יותר, שכן לפי כללי המשפט הבינלאומי הפומבי השטחים נמצאים בשליטת ישראל, לפי פרשנות אחת מכוח תפיסה לוחמתית. מאז תום מלחמת העולם השנייה וקבלת אמנת האו"ם, מקובל העיקרון שעל-פיו מדינה אינה רשאית להחיל את ריבונותה על שטח שנכבש בכוח (בין אם הייתה הצדקה להפעלת הכוח ובין אם לאו). לפי עיקרון זה, שטח יכול לעבור לריבונותה של מדינה רק על-פי הסכם בין המדינות הטוענות לזכויות עליו, או בהסכמת הקהילה הבינלאומית. כיוון שישראל כבשה שטחי יש"ע, במהלך מלחמה, הרי הם "שטחים כבושים" שישארל רשאית להחזיק בהם על-פי כללי אמנת ז'נבה הרביעית עד תום הסכסוך. ומאחר וירדן הביאה ריבונות על שטחים אלה לפני המלחמה הרי שאחרי וויתורה של ירדן על כל תביעה טריטוריאלית מצדה בשטחי "הגדה המערבית" והסכם השלום בין הצדדים השטחים הינם בריבונות חוקית של ישראל. השקפה זו באה לידי ביטוי בהחלטה 242 של מועצת הביטחון של האו"ם הקובעת כי על הצדדים להגיע ל"שלום צודק". למשל: מצרים, ששלטה ברצועת עזה עד למלחמת ששת הימים, לא ראתה בה חלק משטחה, והחילה בה ממשל צבאי. בהסכם השלום בין ישראל למצרים ויתרה מצרים למעשה על רצועת עזה, שכן דרשה להחזיר לידיה את שטח חצי האי סיני בלבד. ירדן סיפחה בשנת 1951 את הגדה המערבית והחילה את החוק הירדני עליה, אולם סיפוח זה לא הוכר על ידי הקהילה הבינלאומית. בשנת 1988 הכריז חוסיין, מלך ירדן, על ניתוק הגדה המערבית מממלכתו.

ישראל מסתייגת מהפרשנות הרואה בשטחי יש"ע שטחים כבושים, אם כי מבחינה משפטית היא מתייחסת אליהם כאל שטחים כבושים. מאז מלחמת ששת הימים החילה מדינת ישראל את חוקיה רק על שטחי מזרח ירושלים ורמת הגולן. על יתר השטחים הוטל ממשל צבאי ברוח אמנת ז'נבה הרביעית. במנשר שפרסם המושל הצבאי של אזור יהודה ושומרון עם הקמת הממשל הצבאי נאמר במפורש: "המשפט שהיה קיים באזור ביום כ"ח באייר תשכ"ז (7 יוני 1967) יעמוד בתוקפו, עד כמה שאין בה משום סתירה למנשר זה או לכל מנשר או צו, שיינתנו על ידי, ובשינויים הנובעים מכינונו של שלטון צבא הגנה לישראל באזור." (סעיף 2 למנשר בדבר סדרי השלטון והמשפט, אזור הגדה המערבית, מס' 2, תשכ"ז-1967). מהוראה זו נובע כי ישראל אינה מחילה את ריבונותה על השטח, וכי היא מחילה בו סדרי שלטון ומשפט ברוח אמנת ז'נבה הרביעית. עם זאת, לבג"ץ יש סמכות לדון בסוגיות משפטיות בשטחים אלה, ולתושביהם יש אפשרות להגיש עתירות לבג"ץ (רק בעתירות כנגד גופים מנהליים או צבאיים ישראליים הפועלים מכוח החוק הישראלי). כמו כן, בג"ץ קבע כי כל חייל ישראלי שיימצא בשטחים יחויב לשאת עמו בתרמילו את כללי היסוד של המשפט המנהלי הישראלי, ואת כללי המשפט הבינלאומי הפומבי המנהגי, שעניינם דיני המלחמה (פס"ד ג'מיעת אסכאן 1982).

יש פער לא מבוטל בין מדיניותה המוצהרת של מדינת ישראל לגבי השטחים לבין מדיניותה בפועל. ישראל הקימה ביש"ע עשרות התנחלויות, שבהן התיישבו אזרחים ישראלים, והונהג החוק הישראלי באופן לא-רשמי. דוגמה לבעיות שיוצרת העמימות המשפטית הזאת הובאה בעתירה לבג"ץ בשנת 2005. העתירה כללה דרישה לקבוע כי פועלים פלסטינים מקומיים שעובדים במפעלים בהתנחלויות זכאים לתנאי עבודה על-פי החוק הישראלי, כפי שנהוג לגבי פועלים ישראלים העובדים באותם מפעלים. בית הדין הארצי לעבודה פסק שהדין הישראלי אינו חל על הפועלים האלה, אולם הפועלים וארגוני עובדים ישראלים טענו שיש לקבוע דין אחד לכל הפועלים בהתנחלויות. בג"ץ קיבל את העתירה ופסק כי יש להעסיק את הפועלים הפלסטינים על-פי הדין הישראלי, שכן, לצורך העניין, זיקתם לדין הישראלי גדולה מזיקתם לדין המקומי החל בשטחים^[7].

דעות וטענות בנוגע לזכויות ישראל על יהודה ושומרון ועזה

טיעונים בזכות ריבונות ישראלית

טיעונים משפטיים:

במבוא לכתב המנדט של חבר הלאומים (שהיה מוסד בינלאומי שהתקיים בין מלחמות העולם) נכתב מפורשות, כי ארץ ישראל (פלשתינה) תמסר לידי בריטניה על בסיס ההכרה הבינלאומית בקשר ההיסטורי שבין העם היהודי לארץ-ישראל. לפי כתב המנדט בריטניה הייתה אמורה לדאוג לקיום תנאים מדיניים, מנהליים וכלכליים שיבטיחו את הקמתו של הבית הלאומי היהודי בארץ-ישראל. בכתב נקבע, בין היתר, כי ממשלת המנדט תעודד עליית יהודים, ותדאג ליישב אותם: "אף שטח מפלשתינה (ארץ-ישראל) לא יינתן לצמיתות או בחכירה לממשלתה של מעצמה זרה כלשהי ולא יושם באופן כלשהו תחת שלטונה", וכי "ממשלת ארץ-ישראל תעודד... התיישבות צפופה של יהודים על הקרקע, לרבות אדמות מדינה ואדמות שוממות שאינן דרושות למטרה ציבורית" (סעיף 6). זאת ועוד, ממשלת המנדט הייתה אמורה לדאוג לחוקק חוק אזרחות כדי להקל על התאזרחותם של יהודים בארץ. בכתב המנדט זה לא דובר במפורש על זכויות לאומיות של הערבים אלא רק על זכויות אזרחיות ודתיות^[8].

לדעת מומחים בתחום המשפט הבינלאומי, כדוגמת פרופ' ג'וליוס סטון, פרופ' יוג'ין רוסטוב, לשעבר סגן מזכיר המדינה של ארצות הברית, והמשפטן דאגלס פיית', בכיר לשעבר בממשל האמריקני, מעמדם של השטחים מבחינת החוק הבינלאומי הוא דלהלן^[9]:

- החוק הבינלאומי, שלפיו הזכויות הלאומיות של העם היהודי בשטחי ארץ-ישראל המערבית, כמפורש בסעיף 80 של מגילת האו"ם, לא השתנה עד עצם היום הזה.
- תוכנית החלוקה של האו"ם משנת 1947, הייתה בגדר המלצה שנדחתה על ידי העולם הערבי, במעשה המלחמה שלהם ולכן התבטלה כליל.
- ישראל איננה כובשת זרה, מכיוון שמעולם לא היו השטחים שיועדו במקור לבית לאומי תחת כל ריבונות אחרת.
- "אמנת ז'נבה חלה רק לגבי פעולות של מדינה אחת בתחומי מדינה אחרת. ארץ-ישראל המערבית אינה שטח של מדינה אחרת, אלא חלק של המנדט הבריטי שלא נמסר עדיין למדינה כלשהי..."
- "כתב המנדט לא הבחין בין זכויות היהודים לבית לאומי בכל השטח שממערב לירדן... הטיעון, שליהודים אין זכויות משפטיות על יהודה ושומרון עלול להיות קטלני באשר לזכויות כלשהן שיש ליהודים לריבונות על ישראל שלפני שנת 1967".
- מן הנוסח האנגלי של החלטות 242 ו-338 של מועצת הביטחון עולה כי המועצה לא קבעה כי על ישראל לסגת מכל השטחים שנכבשו ב-1967^[10]. ההסדרים של הסכמי קמפ דייוויד עם מצרים ב-1978 והסכם אוסלו מ-1993 ענו על דרישות החלטות אלו וישראל נסוגה משטחים. זאת ועוד, החלטות 242 ו-338 אינן מחייבות את הקמתה של מדינה ערבית נפרדת ביהודה, שומרון ורצועת עזה. גם הסכמי הביניים שנחתמו בין ישראל לאש"ף לא קבעו דבר בשאלת הריבונות על שטחים אלה^[11].
- מדו"ח הוועדה לבחינת מצב הבנייה ביהודה ושומרון שפורסם בשנת 2012 עולה שההתנחלויות ביהודה ושומרון חוקיות גם על פי המשפט הבינלאומי. על פי הדו"ח מדינת ישראל איננה נחשבת ככובשת ביהודה ושומרון. דיני המלחמה המתאימים למעצמות כובשות לא רלוונטיים למקרה זה מכיוון שלישראל עומדת זכות משפטית מלאה על השטח עוד מהימים שלפני קום המדינה על בסיס "הצהרת בלפור" ו"כתב המנדט הבריטי על ארץ ישראל". מסקנת הוועדה היא שאיסורים שונים המונעים ממדינה כובשת להשתמש בשטח הכבוש לצרכיה או לצורכי אזרחיה לא חלים על יהודה ושומרון ולישראל זכות מלאה להשתמש בשטח וליישב בתוכו יהודים.

המשפטן פרופ' סטיבן שובל, יועץ משפטי למחלקת המדינה האמריקנית, ולאחר מכן נשיא בית הדין הבינלאומי לצדק בהאג, פרסם בשנת 1970 בכתב העת לענייני משפט בינלאומי, *The American Journal of International Law*, מאמר שבו כתב כי "לישראל תביעת בעלות חזקה יותר" לשטחים שהיו בעבר המנדט הבריטי מאשר לכל מדינה אחרת שהשתלטה עליהם בכוח הזרוע. שובל גרס כי הנסיבות סביב פריצת משבר משפיעות על הזכויות המשפטיות של שני הצדדים. ולכן העובדות שישראל

הותקפה על ידי ירדן, ופעלה בתוקף זכותה להגנה עצמית ולא יזמה מעשה תוקפנות. וכן פלישתה הבלתי חוקית של ירדן לשטחים לפני כיבושם על ידי ישראל, משחקות לטובת ישראל. שוובל עוד טען כי קווי 67' מעולם לא היו גבול בינלאומי, אלא קווי שביתת נשק, שאותן ישראל זכאית להחליף בגבולות בטוחים ומוכרים^[12].

גם פרופ' אליהוא לוטרפאכט מאוניברסיטת קיימברידג' שכינה כיועץ המשפטי של אוסטרליה טען שאיחודה של ירושלים ב-1967 הוא חוקי ובעל תוקף. לוטרפאכט הסביר שהמדינה האחרונה שהייתה בעלת ריבונות חוקית על ירושלים הייתה האימפריה העותמאנית, שלאחר מלחמת העולם הראשונה וויתרה באופן רשמי על ריבונותה בירושלים ובשאר השטחים הנמצאים מדרום לטורקיה המודרנית, ומאז נוצרה עד שנת 1948, השהייה של הריבונות, ואת החלל הזה מילא צה"ל לצורך הצלת האוכלוסייה היהודית של ירושלים מהשמדה או טיהור אתני. אותו עיקרון שגם חל ב-1967, כאשר כוחות ירדניים החלו בירי על שכונות יהודיות וכוחות צה"ל נכנסו למזרח ירושלים ולעיר העתיקה כפעולה של הגנה עצמית^[13].

פרופ' אליאב שוחטמן, דיקן מכללת שערי משפט, מצטט את פרופ' יוג'ין רוטוב, לשעבר סגן מזכיר המדינה של ארצות הברית, והנחשב למנסח הראשי של החלטה 242 הידועה של האו"ם: "זכותו של העם היהודי להתיישב בארץ-ישראל מעולם לא פסקה בחלקה המערבי... הדרך היחידה שבה ניתן להביא לקיצה את זכות ההתיישבות שעל פי כתב המנדט, היא על ידי סיפוחו של שטח זה למדינה קיימת, או על ידי יצירת מדינה חדשה באותו שטח". עוד סובר פרופ' רוטוב שאין בהתיישבות ביש"ע הפרה של אמנת ז'נבה. "אמנת ז'נבה חלה רק לגבי פעולות של מדינה אחת בתחומי מדינה אחרת. ארץ-ישראל המערבית אינה שטח של מדינה אחרת, אלא חלק של המנדט הבריטי שלא נמסר עדיין למדינה כלשהי... כיצד יכולה האמנה לחול על יהודים שהם בעלי זכות התיישבות באותם שטחים על פי המשפט הבינלאומי – זכות משפטית שהובטחה באמנה בינלאומית ומוגנת במפורש בסעיף 80 של מגילת האו"ם?"

טיעונים פוליטיים ואחרים:

ככלל, החזיקו ממשלות ישראל בתפיסה הרואה קשר היסטורי-לאומי בין העם היהודי לבין ארץ-ישראל ההיסטורית, וכן ראו בשטחי יש"ע (או לפחות בחלקם) שטחים חשובים מבחינה צבאית-אסטרטגית. עם זאת, סברו רבים כי יש לוותר על שטחים מסיבות שונות (פוליטיות, דמוגרפיות וביטחוניות). ביניהם דוד בן-גוריון שחשב שיש לוותר על חלק מהשטחים, אך עם זאת קבע, שאין הוא מוסמך לוותר על הזיקה ההיסטורית לכל ארץ ישראל, ושאינו יכריחו אותו לעשות כן, הוא מעדיף שלא להקים מדינה.

גישה זו הרואה בזכות ההיסטורית כתב בעלות, מובעת על ידי הפרופ' אליאב שוחטמן, בצטטו את נשיא בית המשפט העליון, השופט שמעון אגרנט, שראה בניצחון צה"ל במלחמת ששת הימים פעולת שחרור (בג"ץ 223/67, פ"ד כב(1), 441). וממשלות ישראל לדורותיהן, שיזמו את תוכניות ההתיישבות של יהודים בשטחי יש"ע, שפעלו על סמך התפיסה שמדובר בחבלי ארץ מולדתו של העם היהודי, וכי "זכות עם ישראל להתנחל ביהודה ושומרון" (הודעת בא כוח המדינה בשם ראש הממשלה בבג"ץ 390/79, פ"ד לד(1), 16).

יש הטוענים, שאם יש לדבר על מעמד של מדינה כובשת, הרי היה זה דווקא מעמדן של ירדן ומצרים ביש"ע. הגדה המערבית הוחזקה עד מלחמת ששת ימים בידי ירדן, אך אף מדינה מעולם, למעט בריטניה ופקיסטן, לא הכירה בריבונותה עליה, ומדינות ערב אף התנגדו לכך. לבסוף ירדן ויתרה לחלוטין על תביעתה כבר בשנות ה-80 של המאה ה-20. בשנת 1988 הצהיר חוסיין מלך ירדן שירדן מוותרת כליל על כל תביעה ביחס לשטחים אלו. אף רצועת עזה נכבשה ממצרים, שמעולם לא טענה לריבונות עליה, וגם איתה נחתמו הסכמי שלום. למצרים ולירדן אין, אם כן, תביעות טריטוריאליות מישראל, כי אם לסוריה בלבד, ובעניין רמת הגולן.

מי שטוען לריבונות על הגדה המערבית ורצועת עזה הם הפלסטינים, אולם מדינה פלסטינית מעולם לא התקיימה בשטחים אלו או בכל שטח אחר. ומעמדם של הפלסטינים שברחו לאזורים אלה מישראל שבגבולות "הקו הירוק" היה כשל פליטים. הגדרת העם הפלסטיני הינה חדשה יחסית ושנויה במחלוקת, אם כי ראש ממשלת ישראל לשעבר מנחם בגין חתם במסגרת הסכמי קמפ דייוויד עם המצרים, על מתן אוטונומיה עם כוח שיטור חזק לפלסטינים.

פרופ' תליה איינהורן טוענת לחוסר צדק בחלוקה טריטוריאלית: "האומה הערבית מימשה את זכותה להגדרה עצמית ב-21 מדינות החולשות על 99.9% מאדמות המזרח התיכון (ועל כל אוצרות הטבע המעשירים אדמות אלה), בעוד ישראל חולשת רק על האלפית הנותרת. למרות זאת, טוענים הערבים כי יש להם זכות למדינה ריבונית נוספת בארץ-ישראל המערבית."

טיעונים נגד שליטה ישראלית

- החלטה 181 של העצרת הכללית של האו"ם ("תוכנית החלוקה") מבטלת משפטית ומעשית את כתב המנדט של חבר הלאומים (שאף הוא אינו מתכחש לזכויות לא-יהודים בארץ). סירובם של הפלסטינים לקבל את התוכנית לא הביא לביטולה. הפלסטינים שילמו מחיר כבד על סירובם לקבל את ההצעה, בכך שזכותם להגדרה עצמית עוכבה במשך שנים רבות, אולם אין לעכב את יישום ההחלטה מעבר לנדרש.
- הציבור הפלסטיני יושב בשטחים דה-פקטו. יש לפלסטינים זכות טבעית ומשפטית להמשיך לשבת בשטחים שבהם נולדו ובהם נולדו אבותיהם, ויש להם זכות להגדרה עצמית בשטחים אלה. מדינת ישראל אינה מעוניינת להעניק אזרחות ישראלית לתושבים הפלסטינים בשטחים האלה, והיא גם מגדירה עצמה כ"מדינה יהודית", כך שאינה יכולה לקבוע את גורלם של הפלסטינים. לפיכך אין לישראל זכות להוסיף ולשלוט באזור.
- לציבור הפלסטיני יש ריבונות "רדומה" על השטח, שנובע מעקרון ההגדרה העצמית שנוסח אחרי מלחמת העולם הראשונה. כשם שזכותם של העמים הסלאביים להגדרה עצמית במקומות מושבם הוכרה, אף על-פי שהיו נתינים של האימפריה האוסטרו-הונגרית, כך יש להכיר, כיום, בזכותם של הפלסטינים להגדרה עצמית במקום מושבם.
- החלטות 242 ו-338 של מועצת הביטחון של האו"ם דורשות מישראל במפורש לסגת משטחים שנכבשו במהלך הסכסוך הישראלי-ערבי.
- לדעתו של המשפטן פרופ' יורם דינשטיין מאוניברסיטת תל אביב, ירשו ערביי פלסטין את הזכויות של הריבון שגורש, ירדן, העבירה זכויות אלה לפלסטינים באמצעות הכרזת המלך חוסיין, ב-31 ביולי 1988, שהתירה את הקשרים המשפטיים והמנהליים של ירדן עם הגדה המערבית.

עמדת הקהילה הבינלאומית

רוב מדינות העולם והגופים הבינלאומיים, אינם מכירים בריבונותה של ישראל על שטחים אלו, ורואים בהם שטח כבוש עליו חלה אמנת ז'נבה הרביעית. ההשקפה הבינלאומית הרווחת היא שגבולות מדינת ישראל נקבעו דה-פקטו בהסכמי רודוס מ-1949, וכל שינוי בגבולות אלה בעקבות מלחמה, נחשב ככיבוש בכוח לכל דבר ועניין. שינוי לגיטימי בגבולות הריבונות הישראלית, על-פי השקפה זו, יכול להיעשות רק בהסכם בין הצדדים, הישראלי והפלסטיני.

גם מדינת ישראל עצמה לא ניסתה לשפר את מעמדה החוקי ולא החילה את ריבונותה על השטחים. באזור מזרח ירושלים, וכן בגולן שנכבש מידי סוריה, הוחל "החוק המשפט והחוק הישראלי". בכוונה ניזוהרו המנסחים מלכלול את המושג "ריבונות", כדי שלא לספק עילה להטלת סנקציות על ישראל מצד מדינות שרואות בשטחים אלה שטחים כבושים. על רוב שטחי יש"ע הוטל בעבר משטר צבאי בין השנים 1967 עד 1981, אשר שודרג כתוצאה מהסכמי קמפ-דיוויד למשטר משולב של המנהל האזרחי, ומ-1994 משטר משולב על-פי הסכמי אוסלו הכולל את הרשות הפלסטינית כאוטונומיה.

בעיית הגדרתם של השטחים היא סוגיה פוליטית, לאומית ובינלאומית, הקשורה קשר הדוק עם הסוגיה הדמוגרפית, כלומר הרכב האוכלוסייה במדינת ישראל. סיפוח של השטחים למדינת ישראל יגרוור בהכרח הענקת זכויות תושב או אזרח לפלסטינים החיים בהם. זאת בהנחה שישראל מחויבת לאמנות הבינלאומיות האוסרות על כל מדינה לשלול אזרחות ממי שנולד בה, חי בה ואין לו אזרחות אחרת.

רמת הגולן, נכבשה אף היא על ידי ישראל במלחמת ששת-הימים, ובדומה לשטחי יהודה ושומרון ועזה הוטל עליה ממשל צבאי. אולם ב-1981 הוחל עליה החוק הישראלי, בחוק רמת הגולן. תושבי רמת הגולן זכו לזכויות תושב בישראל, ויש להם הזכות לקבלת אזרחות, על אף שרק מיעוט קטן מימש אותה. רוב מדינות העולם רואות באזור שטח סורי ריבוני, ובתושביו אזרחים סוריים, אך יחסה של ישראל לתושבי רמת הגולן נחשב הוגן.

המחלוקת הפנים-ישראלית בהקשר לנסיגה ישראלית

רקע היסטורי למחלוקת

עד אמצע שנות ה-80 התמיכה בחזרה לגבולות הקו הירוק בקרב הציבור היהודי בישראל הייתה מצומצמת. בין התומכים המובהקים בחזרה לקו הירוק, למעט בירושלים וברמת הגולן, היה דוד בן-גוריון. אף על פי שלא כיהן בתפקיד רשמי בתקופת מלחמת ששת הימים ואחריה, הוא הביע את עמדתו שיש לחזור לקו הירוק ברוב חלקיו. בן-גוריון היה ראש הממשלה בעת קביעת תוואי הקו הירוק. אישי ציבור אחרים שתמכו בחזרה לקו הירוק היו פרופסור ישעיהו ליבוביץ', אורי אבנרי, העיתונאי ירון לונדון ואחרים, כולם מזוהים כאנשי שמאל. כחצי שנה לאחר מלחמת ששת הימים כתב ישעיהו ליבוביץ':

לא הטריטוריה היא הבעיה, אלא האוכלוסייה של כ-1.25 מיליון ערבים היושבים בה, ושעליהם נצטרך לכפות את מרותנו. הכללתם של ערבים אלה (נוסף על 300,000 שהם אזרחי המדינה) בתחום שלטוננו פירושה - חיסול מדינת ישראל כמדינת העם היהודי, חורבן העם היהודי כולו, התמוטטות המבנה הסוציאלי שהקימונו במדינה והשחתת האדם - היהודי והערבי כאחד.

– ישעיהו ליבוביץ, **יהדות, עם יהודי ומדינת ישראל**, הוצאת שוקן, תשל"ה, עמ' 420

תפיסת הביטחון של מדינת ישראל ראתה תמיד בשטחים הגובלים בקו הירוק, ובכלל זה שטחי יהודה, שומרון ורצועת עזה, כשטחים בעלי חשיבות צבאית אסטרטגית. עד תום מלחמת ששת הימים היה כל שינוי במערך הצבאי בשטחים האלה עילה לכוננות של צה"ל. אף על פי כן, שליטה בשטחים האלה נתפסה תמיד כבעייתית בשל הרכב האוכלוסייה. בהסכם השלום עם מצרים נקבע כי שטח סיני יוחזר למצרים אך יישאר מפורז, וזוהי דרישת ישראל גם לגבי שטחי יש"ע אם יועברו לשלטון אחר, או אם תוקם בהם מדינה פלסטינית. הסכם מיוחד בין ישראל למצרים בעקבות תוכנית ההתנתקות קובע כי צבא מצרים ישלוט בגבול בין מצרים לרצועת עזה וימנע מעבר נשק לתוכה, אולם יישום ההסכם נתקל בקשיים.

האינתיפאדה הראשונה, שפרצה בדצמבר 1987, עוררה ביתר שאת את המחלוקת הציבורית בעניין שליטת ישראל בשטחים שמעבר לקו הירוק. בתחילת שנות התשעים, התמיכה בפינוי השטחים, או לפחות חלקם, החלה לצבור תאוצה, מה שאפשר לרביץ לחתום על הסכמי אוסלו. אף-על-פי-כן, גם בתקופתו של רבין, המתנגדים לפינוי השטחים בקרב הציבור היהודי בישראל היו מיעוט גדול. בבחירות לכנסת ולראשות הממשלה שנערכו בשנת 1996 זכה בנימין נתניהו ברוב קטן. אפשר לפרש את זכיית נתניהו כהבעת ספק ביתרונותיה של נסיגה לגבולות הקו הירוק. נתניהו עצמו השאיר את הסוגיה מעורפלת - מחד הוא הביע התנגדות לנסיגה כזו, מאידך הוא הודיע כי ימשיך את ביצוע הסכמי אוסלו.

האינתיפאדה השנייה הביאה להתנגדות ציבורית רחבה בציבור היהודי הישראלי לכל ויתור נוסף על שטחים מעבר לקו הירוק, אולם בהדרגה התפשטה ההשקפה כי הפתרון לסכסוך הוא "התנתקות חד צדדית", כלומר נסיגה ישראלית חד-צדדית משטחים מעבר לקו הירוק, לחלופין או בנוסף, יצירת מכשול פיזי, גדר ההפרדה, שימנע מעבר של פלסטינים לתוך תחומי הקו הירוק. כשהודיע אריאל שרון כי יביא לאישור הממשלה את תוכנית ההתנתקות מרצועת עזה, התקבל הדבר באהדה בחוגים רחבים בציבור היהודי הישראלי, גם חוגים במרכז הפוליטי שהתנגדו לנסיגה בעבר. קביעת קו הנסיגה כקו הירוק לא הייתה מובנת מאליה - היו הצעות לתיקונים בקו זה, אולם בסופו של דבר התקבל הקו הירוק מטעמים בינלאומיים. ההנחה הייתה שהקהילה הבינלאומית לא תראה את הנסיגה הישראלית כמושלמת אלא אם תהיה אל הקו הירוק. לאחר ביצוע תוכנית ההתנתקות, והתוצאות שאירעו בתקוותיה, חלקים מסוימים בציבור חזרו בהם מתמיכתם בהתנתקות חד צדדית.

המתנגדים לנסיגת ישראל אל הקו הירוק באים מחוגים שונים בציבור היהודי בישראל, אולם הדומיננטי ביותר מביניהם הוא הציבור הדתי-לאומי. תנועות של הציבור הדתי-לאומי היו דומיננטיות גם במאבק למניעת הנסיגה מרצועת עזה.

טיעונים בעד יציאת ישראל מהשטחים

- **דמוגרפיה** - סיפוח השטחים על אוכלוסייתם למדינת ישראל יערער את הרוב היהודי, ובטווח הארוך עלול לסכן את המשך קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. על פי נציגי גישה זו, ובהם ארנון סופר^[14] הריבוי הטבעי הלא-יהודי ימשיך לגדול. לדבריהם, תוך כעשור יהיה מיעוט יהודי ממערב לירדן (ללא רצועת עזה).
- **פגיעה בדמוקרטיה** - מדינת ישראל לא סיפחה את השטחים וממשיכה להחזיק בהם במסגרת "הסדר זמני", ולכן נוצר בפועל מצב בלתי דמוקרטי בו לחלק מהתושבים שבשטחים שבשליטת המדינה יש זכויות אזרחיות מלאות (כגון הזכות לבחור ולהיבחר), ואילו לחלק אחר יש זכויות חלקיות בלבד. זוהי פגיעה בדמוקרטיה של מדינת ישראל, שתגרום לקשיים רבים הן בענייני הפנים שלה והן בזירה הבינלאומית.
- **זכות פלסטינית על השטחים** - ניתן להפריד את טיעון הזכות הפלסטינית למדינה ביש"ע לשני טיעונים שונים, המגיעים לאותה מסקנה אבל משתי נקודות שונות. הראשונה קובעת כי לעם הפלסטיני יש זכויות לגיטימיות על אדמות, זכויות שיש לו מתוקף ישיבתו ההיסטורית בא"י, זכויות שישאל מונעת את מימושן בכוח שליטה על השטחים. זה הטיעון העיקרי של הפלסטינים עצמם, ובייחוד של תנועת הפת"ח. הטיעון השני קובע שמתוקף הזכות להגדרה עצמית, זכות טבעית שקיימת לכל העמים, העם הפלסטיני זכאי לקבוע כי רצונו בשלטון עצמי בטריטוריה בה יושב, על כן, חובתה של ישראל להעביר את השליטה השטחים ליושביהם. בגישה זו תומכים אישים כגון שולמית אלוני, מנהיגת מרצ לשעבר, ואורי אבנרי, מייסד ומנהיג הארגון "גוש שלום". גישה זאת אינה מקדשת את גבולות 67, אלא קובעת שהעקרון מימוש השאיפה הלגיטימית להגדרה עצמית גובר על הטיעונים בעד המשך השליטה ביש"ע.
- **הנימוק הביטחוני** - השליטה של ישראל על השטחים היא הגורם לטרור, וההתנחלויות הן מכשול ליישוב הסכסוך הישראלי-פלסטיני. על-פי דעה זו פינוי ההתנחלויות יתקבל ברצון על ידי הפלסטינים ויזרו את יישוב הסכסוך. זו הייתה ההנחה המוצהרת שעמדה בבסיס הסכמי אוסלו, שקודמו בידי שמעון פרס ויוסי ביילין ממפלגת העבודה. לגישה זו היו תומכים רבים בישראל במהלך שנות התשעים, בעיקר מקרב חוגי מפלגת העבודה ומר"צ. גישה זו הייתה למעשה גישתו של רובו הגדול של מחנה השמאל בישראל^[דרוש מקור], עד לפרוץ "האינתיפאדה השנייה". החלק המעשי של הסכמי אוסלו לא כלל פינוי התנחלויות, וגם לא נסיגה של ממש מן השטחים, אלא היערכות מחדש של צה"ל מסביב לריכוזי האוכלוסייה, במקום בתוכם. צה"ל הטיל מגבלות על מעבר תושבים פלסטיניים דרך צירי התנועה שנותרו בשליטתו. בעקבות פרוץ האינתיפאדה השנייה לאחר הסכמי אוסלו ועליית החמאס וירי הקאסמים לאחר תוכנית ההתנתקות התרבו הדעות כי פינוי שטחים לא בהכרח יביא להפחתת האלימות מצד הפלסטינים.
- **נטל כלכלי וביטחוני** - ההיאחזות בשטחים מהווה נטל כלכלי וביטחוני כבד על מדינת ישראל, על כן זהו האינטרס המובהק של ישראל לוותר על השטחים ועל תושביהם העוונים, או לפחות לצמצם למינימום את מספר התושבים הפלסטינים שישתלבו במדינת ישראל.
- **הבעיה הדמוגרפית** - הריבוי הטבעי הגבוה בקרב הפלסטינים בהשוואה לריבוי טבעי בינוני בקרב היהודים הישראליים, והחשש שברבות הימים יהיו היהודים מיעוט בשטח הכולל של ארץ ישראל. לפיכך, האינטרס של ישראל הוא לסגת מאזורים בעלי רוב פלסטיני, כדי להבטיח את הרוב היהודי במדינה היהודית. תפיסה זו הפכה למקובלת מאוד בקרב היהודים הישראליים בעקבות האינתיפאדה השנייה. בניגוד לשתי התפיסות הקודמות, תפיסה זו מקובלת גם בקרב אנשי ימין.
- **הכיבוש משחית** - פעולותיה של ישראל כנגד הפלסטינים ביהודה ושומרון במיוחד כנגד אזרחים, גורמת להשחתת והשחרת דמותה של המדינה ושל חייליה שצריכים להיות כוח שיטור ולהתאכזר לאזרחים. הדוגמה הנפוצה ביותר היא פעילות צה"ל במחסומים.
- **מעמד בינלאומי** - הכיבוש הנמשך וההתנחלויות גורמים לכרסום מתמשך במעמדה הבינלאומי של ישראל. כרסום זה פוגע בחוסנה הלאומי של המדינה, פוגע בכלכלתה ובהשתלבותה במשפחת העמים.
- **טעמים אנושיים** - הזדהות עם הפלסטינים, אשר נמצאים עשרות שנים בשלטון צבאי שגורם להם סבל קשה והגבלות רבות. שליטה שכזו היא בלתי מוסרית.

טיעונים נגד יציאת ישראל מהשטחים

- **דמוגרפיה** - יש כאלו, ובהם יורם אטינגר, המציגים עמדה לפיה הריבוי הטבעי היהודי גדול מזה של הערבים במדינת ישראל, והמאזן משתפר באופן עקבי. על פי תחזיתם ישאר רוב יהודי מוצק ממערב לירדן (ללא רצועת עזה)^[15]. ועל כן הסיבה העיקרית למסירת יהודה והשומרון לשליטה זרה הולכת ונעלמת.

- **זכות היסטורית, דתית ולאומית** - שטחי יש"ע הם חלק מארץ ישראל בה ישבו, וביהודה ושומרון אף שלטו, אבותיו של עם ישראל במשך מאות שנים, במסורת היהודית מיוחסת לה קדושה וסגולה מיוחדת ולדעת הרמב"ן אף ישנה מצווה מיוחדת להתיישב בה.
- **זכות משפטית על פי החוק הבינלאומי** - על פי "החלטת ועידת סן-רמו" (25 באפריל 1920), "המנדט הבריטי על ארץ ישראל", שהוענק על ידי מעצמות ההסכמה הראשיות ואושר על ידי חבר הלאומים (24 ביולי 1922), "חווה הגבולות הצרפתי-בריטי" (23 בדצמבר 1920), והחווה האנגלו-אמריקני (3 בדצמבר 1924) בנוגע למנדט על ארץ ישראל. מסמכים וחוזים אלו מבטאים הכרה משפטית בינלאומית בזכויות המשפטיות ובריבונות של העם היהודי על ארץ ישראל בהתאם למשפט הבינלאומי^[16].
- **טעמים ביטחוניים** - השטחים הם נכס אסטרטגי מבחינה ביטחונית. כלומר, הרחבת גבולותיה של המדינה מאפשרת לצה"ל ולשב"כ לפעול ביתר חופשיות בכל עת, למניעת צבאות זרים או ארגוני טרור מפעולה סמוך לריכוזי אוכלוסייה ישראלים. דוגמה לכך היא הגדלת טווח רקטות הקסאם מרצועת עזה אחרי נסיגת צה"ל (אף כי בפועל רקטות מסוג זה נורו לעבר ישראל גם כשצה"ל שלט חלקית ברצועת עזה לאחר הסכם אוסלו. מצד שני, לאחר פינוי רצועת עזה במסגרת תוכנית ההתנתקות כמות הרקטות שנורו גדלה בהרבה - מכמה בודדות בשנה לפני יציאת צה"ל למאות רבות בשנה). מצדדי תפיסה זו מראים את ההבדל שקיים באיומים כלפי ישראל מצד רצועת עזה לבין האיומים שקיימים מיהודה ושומרון. דוגמה נוספת: במבצע "צוק איתן" בשנת 2014 - נורו מרצועת עזה 4,594 רקטות ופצצות מרגמה לעבר ישראל, נתגלו 34 מנהרות טרור ברצועת עזה - 14 מהן היו מנהרות חדירה, חדירת יחידת קומנדו הימי של חמאס וכלי טיס בלתי מאויש לעבר שטחה של ישראל. בנוסף עוד במהלך מבצע "צוק איתן": השב"כ וצה"ל סיכלו השתלטות של חמאס על הרשות הפלסטינית: שתכננה לבצע הפיכה על ידי תשתית צבאית רחבה של הארגון, שהייתה אמורה להוציא לפועל פיגועים בישראל ולערער את היציבות הביטחונית ביהודה ושומרון - מטרת השתלטות הייתה לפתוח "חזית שנייה"/ "אינתיפאדה שלישית" מול ישראל. במסגרת הסיכול נעצרו 93 פעילי חמאס, סכומי כסף, כלי רכב ואמצעי לחימה רבים.
- **צדק היסטורי** - הפלסטינים מבקשים להחזיר את גלגל ההיסטוריה לאחור ואוחזים את החבל בשתי קצותיו. לאחר שדחו את תוכנית החלוקה של האו"ם שהציעה פשרה, פרצו בעימות מזוין עם ישראל במטרה לקבל שליטה על כל שטח ישראל ולגרש את היהודים ולא הצליחו בכך, ובמקום לנשל את היהודים הפכו למנושלים, הם מבקשים סעד חוקי ומשפטי על פי תוכנית החלוקה, שעברה ובטלה מן העולם, בעיקר בשל מעשיהם. בנוסף, על מדינות ערב ומנהיגיהם לקחת אחריות על מעשיהם בכך שעודדו את הפלסטינים לא לקבל את תוכנית החלוקה והבטיחו להם שצבא ההצלה הערבי יחסל את ההתיישבות היהודית. הם עודדו את התושבים הפלסטינים לעזוב את בתיהם כדי שלא יפגעו ולהמתין עד שתחוסל מדינת ישראל ואז יחזרו לבתיהם. בכך גזרו על הפלסטינים חיי פליטות ואף מנעו מהם אפשרות התאזרחות במדינות ערב.
- **טעמים של אסטרטגיה מדינית וטקטיקה** - עמדה לפיה נסיגה ופינוי שטחים מתפרשת בעולם כהכרה של ישראל בכך שאין לה זכויות בחלקים המפונים ואולי גם ביתר חלקי ארץ ישראל. באותה עת, אין הפלסטינים מוותרים על טענתם לגבי יתר חלקי ארץ ישראל. לפיכך סבורים בעלי דעה זו, כי נסיגה כזו תגביר את הלחץ על ישראל לוותרים רבים נוספים על שטחי ארץ ישראל שייוותרו בשליטתה. כמו כן, כל נסיגה (בין עם הסכם ובמיוחד ללא הסכם וללא ויתור של הפלסטינים על דרישות נוספות) מתפרשת כהצלחה של דרך הטרור ומהווה תמריץ להמשך פעולות טרור. בנוסף במשך כל שנות הכיבוש הירדני עד מלחמת ששת הימים, יכלו הפלסטינים לממש את רצונם בהקמת מדינה בשטחי יהודה ושומרון אולם גם אז לא עשו זאת. רק לאחר מלחמת ששת הימים החלו הפלסטינים לשאוף למימוש עצמאות. רבים סבורים שזהו רק חלק מתוך ניסיון נוסף להביא לפגיעה במדינת ישראל.
- **טעמים אנושיים** - הזדהות עם המתיישבים, והנחה כי פינוי ההתנחלויות תגרום להם סבל קשה. פינוי כזה הוא בלתי מוסרי.
- **פיצויים למפונים** - אם יפוננו, אף רק היישובים שמחוץ לגדר ההפרדה, הפיצויים שיקבלו המפונים יהיו בסך מאות מיליארדי שקלים, שיעיקו על תקציב המדינה (בהנחה שסכומי הפיצויים יהיו על פי "חוק פינוי פיצוי").^[דרוש מקור]
- **ירדן היא המדינה הפלסטינית** - כבר קיימת מדינה פלסטינית, הלא היא ירדן, שבין 60% ל-70% מאוכלוסייתה פלסטינית. לפי טענה זו, השאיפות הלאומיות של הפלסטינים כבר הוגשמו. כיום השקפה זו נדחקה לשוליים, אך לא נעלמה.
- **אין עם פלסטיני** - העם הפלסטיני כלל אינו קיים, והוא חלק מהעם הערבי, ולכן ישראל אינה צריכה לכבד את שאיפותיו הלאומיות. טענות אלה נתמכות גם באמירות מוקדמות של מנהיגים פלסטיניים. טענה אחרת היא שהעם הפלסטיני הוא המצאה חדשה יחסית, טענה שהביעה גולדה מאיר במילים "כשאני הגעתי לארץ, לא היה עם פלסטיני".

שלטון נוכחי

השטחים מחולקים, מאז הסכמי אוסלו, לשלוש קטגוריות מנהליות:

- שטחי A: רשמית, בשליטה של הרשות הפלסטינית.
- שטחי B: רשמית, בשליטה אזרחית של הרשות הפלסטינית ושליטה ביטחונית של צה"ל.
- שטחי C: רשמית, בשליטה מלאה של צה"ל ושל הרשויות המקומיות האזרחיות, ברובן מועצות מקומיות. בשטחי C נמצאים כל היישובים היהודיים (ההתנחלויות).

גם על פי הסכמי אוסלו, הריבונות (הזמנית) נתונה באופן רשמי בידי צה"ל, והוא זה שמעניק לרשות הפלסטינית את סמכויות השלטון הרשמיות שלה. כיום שלטון רשמי זה מוגבל ביותר, באזורי יהודה ושומרון אך לא מוגבל ברצועת עזה, ומאז יישום תוכנית ההתנתקות השלטון שם הוא כולו פלסטיני.

ראו גם

- יהודה ושומרון
- מחוז יהודה ושומרון
- הקו הירוק
- ביטחון ישראל – מונחים
- כיבוש

לקריאה נוספת

- שלמה גזית, פתאים במלכודת : 30 שנות מדיניות ישראל בשטחים, זמורה-ביתן, 1999.
- אהוד מנור, לעשות שלום עם הפלסטינים: הוויכוח בישראל על הגדה המערבית, הוצאת כרמל, תשע"ב 2012.
- דניאל בר-טל ויצחק שנל (עורכים), השפעת הכיבוש על החברה הישראלית, הוצאת הספרים של האגודה הישראלית למדע המדינה, 2013.

קישורים חיצוניים

- מדיה וקבצים בנושא יהודה ושומרון וחבל עזה בוויקישיתוף
- מפות של הגדה המערבית, עזה, וההתנחלויות בשטחים אלו (http://www.lib.utexas.edu/maps/israel.html#west_bank.html)
- אליקים העזני, אומה ומדינה פלסטינית - עובדות ואמיתות שלא נס ליחן (<http://www.fresh.co.il/vBulletin/printthread.php?t=32991>), הצגה של טיעונים נגד ההגדרה ככיבוש, באתר "פרש"
- הגדה המערבית ורצועת עזה כיחידה טריטוריאלית אחת (<http://www.reut-institute.org/Publication.aspx?PublicationId=1781>), מכון ראות
- מאמר של פרופ' הווארד גריף (<http://nativ.cc/May2003/griefart.htm>) בעיתון נתיב
- עו"ד הווארד גריף, זכויותיו המשפטיות וריבונותו של העם היהודי על ארץ-ישראל על-פי המשפט הבינלאומי (<http://www.nfc.co.il/Archive/003-D-2711-00.html?tag=10-59-32>), אתר NFC
- ישי קרוב, ה'שטחים' - למי הם שייכים? (<http://www.inn.co.il/News/News.aspx/220530>), באתר ערוץ 7, 30 במאי 2011

■ יאיר שלג, המשמעות הפוליטית והחברתית של פינוי יישובים ביש"ע (http://www.idi.org.il/PublicationsCatalog/Pages/PP_42/Publications_Catalog_2042.aspx), י-ם: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2003.

הערות שוליים

1. ^ החלטת האומות המאוחדות על הקמת המדינה העברית (<https://www.knesset.gov.il/process/docs/un181.htm>)
 2. ^ סרטו של רענן אלכסנדרוביץ', "שלטון החוק"
 3. ^ כפי שמופיע בראיון בסרטו של רענן אלכסנדרוביץ', "שלטון החוק"
 4. ^ חיים לוינסון, "איגרת לחייל בשטחים המוחזקים" מספקת הצצה לימים שהכיבוש היה נראה תקין (<http://www.haaretz.co.il/1.1221600>), באתר הארץ
 5. ^ הערכת מספר התושבים היא 2.4 מיליון על פי מחקר (<http://www.biu.ac.il/Besa/MSPS65Heb.pdf>) של מרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים, ו-3.8 מיליון על פי Population, Housing and Establishment (http://www.pcbs.gov.ps/Portals/_pcbs/PressRelease/census2007_e.pdf) , סקר של הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה.
 6. ^ עוזי ברוך, "גידול במספר התושבים ביו"ש", אתר ערוץ 7, 15.01.12 (<http://www.inn.co.il/News/News.aspx/231835>)
 7. ^ פסק דין בג"ץ 5666/03 (http://www.kavlaoved.org.il/UserFiles/File/givat_zeev_5666.03.pdf) , באתר קו לעובד
 8. ^ טליה איינהורן, ארץ-ישראל ויישובה במשפט הבינלאומי (<http://www.nfc.co.il/Archive/003-D-2708-00.html?tag=15-47-49>), אתר NFC
 9. ^ פרופ' אליאב שוחטמן, התנתקות מהחוק (<http://erez.israel.net/Prof-Eliav-shohetman-The-Rights-of-JewishPeople-on-Land-of-Israel.htm>), מתוך מאמר במקור ראשון
 10. ^ הנוסח האנגלי קובע: "נסיגה של כוחות מזוינים ישראליים משטחים שנכבשו בסכסוך", בעוד הנוסח הצרפתי קובע: "נסיגה של הכוחות המזוינים הישראליים מהשטחים שנכבשו בסכסוך".
 11. ^ פרופ' טליה איינהורן מדייקת על פי הכתוב "קיום עקרונות המגילה (מגילת האו"ם) מחייב השכנת שלום צודק ובר קיימא במזרח התיכון, שיושתת על ... פינוי כוחות מזוינים ישראליים משטחים שנתפסו במסגרת הסכסוך האחרון..." כי נכתב בנוסח האנגלי "כוחות מזוינים" ולא כל הכוחות המזוינים; ונכתב מ"משטחים" ולא מכל השטחים, ולכן ישראל קיימה החלטות אלו כאשר נסוגה בחלק מכוחותיה בחלק מהשטחים. ארץ ישראל ויישובה במשפט הבינלאומי (<http://www.nfc.co.il/Archive/003-D-2708-00.html?tag=15-47-49>), אתר NFC
 12. ^ דורי גולד, 44 שנים אחרי – מלחמת ששת הימים עדיין משפיעה על זכויותיה המשפטיות של ישראל לגבולות בני הגנה (<http://www.jcpa.org.il/Templates/showpage.asp?FID=779&DBID=1&LNGID=2&TMID=99&IID=25642>), אתר המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה
 13. ^ דורי גולד, 44 שנים אחרי – מלחמת ששת הימים עדיין משפיעה על זכויותיה המשפטיות של ישראל לגבולות בני הגנה (<http://www.jcpa.org.il/Templates/showpage.asp?FID=779&DBID=1&LNGID=2&TMID=99&IID=25642>), אתר המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה
 14. ^ ישראל בשנת 2020 (<http://www.boker.org.il/meida/education/geography/alon1/a-6.htm>)
 15. ^ מחזל הפטליזם הדמוגרפי, יורם אטינגר, "חדשות מחלקה ראשונה", 23.3.09 (<http://www.news1.co.il/Archive/003-D-36497-00.html?tag=12-59-31>)
 16. ^ עו"ד הווארד גריף, זכויותיו המשפטיות וריבונותו של העם היהודי על ארץ-ישראל על-פי המשפט הבינלאומי (<http://www.nfc.co.il/Archive/003-D-2711-00.html?tag=11-07-37>)
- קטגוריות: ארץ ישראל | גאוגרפיה | הסכסוך הישראלי-פלסטיני | חבלי ארץ במחלוקת | ישראל: פוליטיקה

- שונה לאחרונה ב-17:19, 2 בדצמבר 2014.
- הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ראו תנאי שימוש לפרטים.